

УДК 7.071

ПОЗИЦІОНУВАННЯ АРТ ОБ'ЄКТІВ В ДИЗАЙНІ УРБАНІСТИЧНОГО ПРОСТОРУ

РАДОМСЬКА Віолетта, ТИРПИЧ Андрій,
ПОНКАЛО Соломія, ТИРПИЧ Мотря-Марія

Національний Університет «Львівська політехніка», Львів, Україна
violetta.r.radomska@lpnu.ua, andrii.b.tyrpych@lpnu.ua,
solomiia.i.ponkalo@lpnu.ua, motria-mariia.tyrpych.ds.2022@lpnu.ua

В роботі проведено аналіз призначення, ролі та прикладного функціоналу арт об'єктів в урбаністичному просторі. Дослідження включає огляд та виокремлення типологічних груп арт об'єктів, які можуть бути інтегровані у дизайн проєкти та формують і ідентифікують соціокультурний ландшафт міст.

Ключові слова: урбаністичний простір, локація, домінанта, дизайн середовища, арт об'єкт.

ВСТУП

Дослідження арт об'єктів в дизайні міського середовища сприяє розумінню культурних і соціальних процесів, прогнозуванню актуальних тенденцій та визначенню пріоритетів розвитку містобудування та реорганізації неактуальних локацій. Аналіз позитивного та негативного досвіду створення урбаністичних арт об'єктів є корисним для створення дизайн проєкту з визначеним соціокультурним змістом, дозволяє виявити роль арт об'єктів у формуванні ідентичності, соціальних показників та культурних стереотипів. Дизайнери, архітектори, митці послугуються історичним досвідом організації міських локацій та інтегрують цей досвід для розробки нових форм та методів позиціонування сучасного міського середовища в поєднанні із історичною архітектурно-ландшафтною спадщиною.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Метою роботи є дослідження арт об'єктів як ідентифікаторів локацій в просторі міста та визначення факторів розробки нових форм та методів інтегрування арт об'єктів в сучасний естетично-змістовий урбаністичний та ландшафтний дизайн.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ЇХ ОБГОВОРЕННЯ

В організації простору міст, селищ, ландшафтних парків, заповідників композиційна та візуальна ідентифікація досягається завдяки архітектурно-художнім елементам, так званим домінантам, які характеризують, відкривають та візуалізують історично-ідеологічну, соціокультурну атмосферу та пріоритет міста, локації [1].

Арт об'єкти в урбаністичному просторі виконують не лише естетичну роль, але й мають значний соціокультурний вплив на місто та його мешканців. Вони можуть виступати як елементи інтервенції у середовище, що

трансформують його значення та викликають нові асоціації у сприйнятті міського простору. Типологія арт об'єктів в урбаністичних просторах досить широка і включає в себе різноманітні форми. До них належать скульптури, мурали, інсталяції, перформанси, архітектурні вкrapлення, світлові проекти, а також інтерактивні, інтегровані безпосередньо в архітектоніку арт об'єкти. Кожен з цих видів має особливості реалізації та взаємодії з оточенням.

Скульптури є одним із найбільш традиційних і водночас важливих елементів у містах, що часто виконують роль пам'ятників або символів. Вони можуть як органічно вписуватись у простір, так і бути виразними контрастами, що привертають увагу до специфічних аспектів урбаністичного середовища. Мурали та графіті в останні десятиліття стали невіддільною частиною міського ландшафту. Вони не лише прикрашають будівлі, а й слугують платформою для самовираження художників, відображаючи актуальні соціальні та політичні теми [1]. Інсталяції та перформанси, формування сучасного імерсивного простору, зокрема в середовищі історичної забудови, часто стають засобами залучення громадськості до участі в творчому процесі. Вони створюють інтерактивне середовище, в якому глядач стає активним учасником арт акту, що змінює його відношення до простору.

Виявлено, що з погляду функціональної ролі арт об'єкти в урбаністичному просторі можуть виконувати кілька важливих завдань, серед яких: 1) естетичне збагачення міського середовища – вони змінюють вигляд вулиць і площ, створюючи позитивну атмосферу і поліпшуючи візуальну якість простору; 2) формування ідентичності та бренду міста – значущі арт об'єкти можуть стати символами певного міста, привертаючи увагу туристів і сприяючи розвитку культурного туризму; 3) соціальна взаємодія – за допомогою арт об'єктів можна створити простори для громадських обговорень і взаємодії, арт терапії, освітніх хабів, адже сучасне мистецтво часто має соціальний контекст і закликає до критичного осмислення історії та реальності.

Таким чином, арт об'єкти є важливими інструментами урбаністичної трансформації, які не тільки прикрашають, але й змінюють міські простори, роблячи їх більш актуальними, живими, функціональними та інтерактивними.

Прикладним інструментом формування органічного простору є стаціонарні та змінні (сезонно-календарні та обрядові) арт об'єкти, які стають дієвим сегментом в концептуальному дизайн проєкті на шляху організації, реорганізації середовища чи окремої локації. Згідно поставленої мети дослідження, в результаті ретроспективного аналізу аналогів світового та вітчизняного досвіду у створенні, ролі та багатовекторності функції арт об'єктів для урбаністичного середовища, було виокремлено основні змістові та функціональні типологічні групи: об'єкти меморіалізації, ідеологічно-агітаційні, естетичні без змістових навантажень, образно-стилістичні зі змістовою «ілюстративною» складовою, сакральні, ландшафтні, етнокультурні, ознакові, патріотичні, історично-джерельні, змінні календарні тощо.

Відповідно до поставленої концептуально-функціональної потреби та психологічно-філософської мети, дизайнер обирає певний алгоритм створення доцільної проєктної пропозиції на основі обраних взаємопов'язаних методик та матеріалів, виду та підвиду мистецьких практик: скульптурно-пластичні засоби,

інсталяції, фонтани, монументальні види мистецтва, урбаністичні меблі, світильники, дизайн освітлення, міні пластика, інтерактивні блоки або їх комбінаторне поєднання тощо (рис.1).

а

б

в

г

д

Рис.1. Приклади арт об'єктів в урбаністично-ландшафтному середовищі: а – інтерактивна інсталяція, двір Королівського замку «Вавель», Краків (РП), фото В. Радомська, 2024; б – Назар Білик, арт об'єкт (скульптура, камінь), парк сучасної скульптури PARK3020 (с.Стрілки, поблизу Львова); в – Денис Шиманський, скульптура «Єдність. Баланс», урбаністичний простір ZAG.gallery, Львів, 2025; г – проєкт «Ревіталізація Підзамче», «Птахи», вул. Я.Острянці, 26, художники: Dilk, Mate, Keno, White, Arm, Tabu, Brat, Viska, 2013, Львів; д – фестиваль муралів «Lviv WallKing», 2017, Львів.

В період патріотичного піднесення української держави у XXI столітті тривають спроби обрати новий соціокультурний вектор українського дизайн проектування та дизайн освіти, в яких яскраво демонструється концептуальний пошук форм творення візуальної національної ідентичності, зокрема за допомогою арт об'єктів в предметно-просторовому дизайні [3].

Прикладом можуть слугувати композиційні акценти модернових муралів, графіті, інтерактивні туристичні елементи – сюжетні та іменні, зооморфні та антропоморфні міні пластики, які виконують функцію навігаторів для пізнання середовища та особливих локацій міста, парку, заповідників тощо. Прикладом естетично-рекреаційного комплексу із значною кількістю авторських скульптур та просторових інсталяцій є парк сучасної скульптури PARK3020 (с. Стрілки, поблизу Львова), в якому природній ландшафт організований, адаптований і водночас вдало використаний для матеріалізації духовного, піднесеного за допомогою арт об'єктів, зокрема скульптурної пластики (рис. 1 б, в). Важливо зауважити, що сучасна техніка та композиційно-змістова прочитання арт об'єкту позиціонується не як репліка чи

адаптивний дизайн, а як цілком відмінний по стилістиці, контроверсійний самодостатній елемент, який своєю сучасною пластичною мовою лише підсилює значимість та самотність історичних будівель і середовища міста, надаючи йому нового соціально-естетичного звучання.

Вирішення цієї проблематики доцільно інтегрувати у навчальний процес архітектурно-дизайнерської спеціалізації, позаяк на етапі закладення концепції дизайн проекту використання можливостей мистецьких практик дозволяє створювати стилістично привабливі урбаністичні маркери, навколо яких формується середовище з певними пріоритетами, ідентифікацією та актуальною ідентичністю [2]. Такі арт об'єкти важливо позиціонувати не як відірваний від загального контексту твір мистецтва (скульптура, мурал, панно тощо), а як дизайн-об'єкт з певною визначеною функцією та у синтезі з архітектонікою простору.

ВИСНОВКИ

У формуванні завдання для облаштування або реорганізації, ознакування визначених локацій в архітектурно-ландшафтному середовищі опорядження візуально-інформаційних маркерів вимагає усвідомленого контексту, в якому функціональні наративи сприйняття арт об'єкту формують та підсилюють значимість місця, створює фізично «невидиму» атмосферу на кшталт ієротопії, сакралізації та репрезентативності в просторі, підсилює пріоритетні ідентифікатори держави, міста, соціокультурних та стилістичних тенденцій. Актуальність і роль арт об'єктів в сучасному місті засвідчена в час активної фази війни – коли агресор першочергово знищує об'єкти ідентичності, замінюючи своєю «новою візуальною ідеологією». Ця проблематика виявлена в процесі декомунізації в Україні та на теренах східноєвропейських держав: численні комуністичні ідейно-пропагандистські маркери, серед яких широкий типологічний спектр арт об'єктів, були демонтовані, ще підлягають демонтажу або частковій музеєфікації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бистра М. О. Мурали в сучасному міському просторі (на прикладі Івано-Франківська). *Сучасні художні практики: традиції, новації, перспективи*. Збірник тез доповідей та повідомлень за матеріалами Всеукраїнської науково-практичної конференції науково-педагогічних працівників і молодих учених (25 квітня 2024 р.). КДАДПМД ім. М. Бойчука. Вінниця : ФОП Ю. В. Кушнір, 2024. С.20–29
2. Дяченко А.В. Національний дизайн: пріоритет українських студентів мистецьких ЗВО : монографія. Київ, 2020. 297 с.

RADOMSKA V., TYRPYCH A., PONKALO S., TYRPYCH M-M. POSITIONING OF ART OBJECTS IN URBAN DESIGN

The paper analyzes the role, purpose and applied functionality of art objects in urban space. The study includes an overview and identification of certain typological groups of art objects that can be integrated into design projects and form and identify the socio-cultural landscape of cities.

Key words: urban space, location, dominant, design environment, art object.